

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Haridus- ja Teadusministeeriumi tulemusvaldkonna „Eesti keel ja eestlus“ 2024. aasta tulemusaruanne

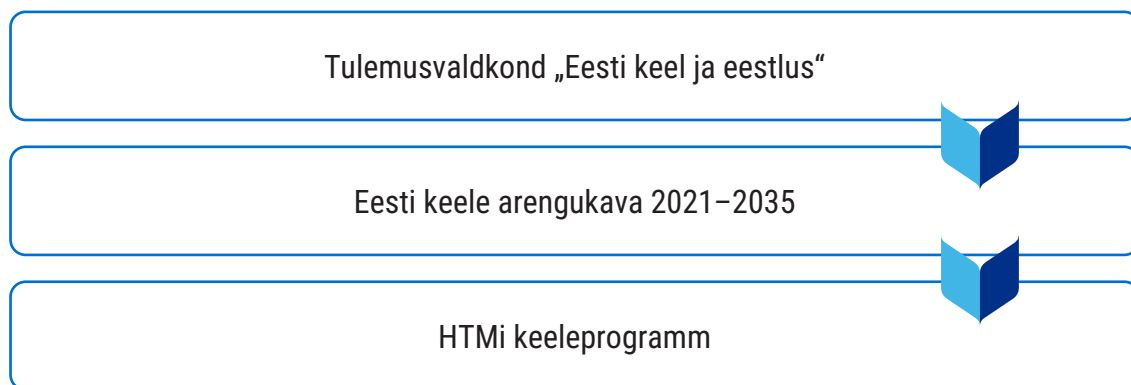
2025

Sissejuhatus

Siinne Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) tulemusaruanne annab 2024. aasta kohta ülevaate tulemusvaldkonna „Eesti keel ja eestlus“ eesmärkide täitmisest, olulisematest saavutustest eesmärkide suunas liikumisel ning eelarve täitmisest. Lisaks on aruandes peatunud valdkonna olulisematel probleemidel ja väljakutsetel ning toodud esile panus riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ eesmärkide saavutamisse.

Tulemusvaldkonda panustab „Eesti keele arengukava 2021–2035“, mille lähtekoht on eesti keele staatus riigikeelena, mis on tagatud põhiseaduse, keeleseaduse ning muude keeleoskust ja -kasutust reguleerivate õigusaktidega. Arengukava üldeesmärk on tagada eesti keele elujõud ja toimimine Eesti Vabariigis esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igapäevase õiguse ja võimalus kasutada Eestis eesti keelt, säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuri- ja inforuumi ning väärtustada teiste keelte valdamist.

Arengukava eesmärkide elluviimiseks on kinnitatud **keeleprogramm**, mida koostatakse ja muudetakse igal aastal eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise raames ning milles on arengukava struktuuri järgides esitatud meetmed ja programmi tegevused.

Joonis 1. Tulemusvaldkond ja selle elluviimise strateegilised dokumendid

HTMi juhitava **keelevaldkonna toimimiskeskonda** iseloomustasid 2024. aastal kolm suuremat mõjutegurit: 1) valitsuse üks peamisi prioriteete minna üle eestikeelsele õppele; 2) vajadus arendada ja korrastada täiskasvanute eesti keele õppe valdkonda ning 3) ühiskonnas tekkinud vajadus uuendada keelevaldkonna õigusruumi.

Eestikeelsele õppele üleminek algas 2024. aasta sügisel. 2024. aastal tähendas see laialdasi tegevusi ülemineku ettevalmistamiseks ja üleminekuga alustamiseks, sh keelevaldkonnas haridustöötajate keeleõppest koolituste, eri toetuste jm meetmete väljatöötamise ja rakendamiseni.

2024. aastal jätkusid ministeeriumide jt seotud asutuste arutelud täiskasvanute eesti keele õppe valdkonna toimimise ja korrastamise üle. Nõudlus eesti keele õppe järele on suur, suureneb ka eesti keele tasemeeksamil osalemiste arv. Valdkonnas on vaja korrastada õppe pakkumist, samal ajal tegeleda õppevõimaluste laiendamisega, digiteerida tasemeeksameid jm.

Ühiskonnas toimunud arengud (nt tehnoloogia areng, rändesurve, muudatused haridussüsteemis) on tinginud arutelu eesti keele kasutamist ja oskust reguleeriva õigusruumi osas. Nii avalikes esinemistes kui ka poliitilistes debattides on muret tuntud eesti keele kasutusala ahenemise üle. Näiteks üha enam kõlavad võõrkeelsed sõnumid avalikus ruumis, igas eluvaldkonnas pole võimalik saada eestikeelset teenindust ning kasvanud on järelevalvele tehtavate kaebuste hulk. 2024. aastal valmis keeleseaduse muutmise väljatöötamiskavatsus. Selle koostamise käigus analüüsiti lähiriikide praktikaid ja toimusid arutelud huvirühmadega, et kaardistada kitsaskohti ja võimalikke lahendusi. Aasta lõpuks valmis eelnõu koos seletuskirjaga. Keeleseaduse muutmine on kavandatud 2025. aastasse.

1. Tulemusvaldkonna eesmärkide saavutamine

Tulemusvaldkonna eesmärk on tagada eesti keele elujõud ja toimimine Eesti Vabariigis esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igapäevase õiguse ja võimaluse kasutada Eestis eesti keelt, säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuri- ja informatsiooni ning väärtustada teiste keelte valdamist.

Üldeesmärgi elluviimiseks on seatud kolm strateegilist eesmärki: 1) eesti keele staatus on kindel ja maine on hea; 2) eesti keele uurimine on rahvusvaheliselt kõrgel tasemel ning keeletaristu on innovaatiline, avatud ja mitmekesine, eestikeelset oskussõnavara arendatakse koordineeritult; 3) kõik Eesti elanikud valdavad eesti keelt ja väärtustavad teiste keelte oskust.

Tabel 1. Tulemusvaldkonna mõõdikud

Mõõdik	Algtase	2024 tegelik	„Eesti 2035“ sihttase
Üldeesmärgi mõõdikud			
16–65-aastaste Eesti elanike funktsionaalne lugemisoskus eesti keeles	57,5% (2012)	61% (2023)	
Eesti keelt kasutavate inimeste osakaal rahvastikust*	91 (2021)	91,5	> 91
1. strateegilise eesmärgi „Eesti keele staatus on kindel ja maine on hea“ mõõdikud**			
Eesti keele maine ühiskonnas: eesti emakeelega inimeste hulgas eesti keele oskus ja maine eesti keelest erineva ema- või kodukeelega inimeste hulgas	5,2 (arvutatud 2024. a) 4,4 (arvutatud 2024. a)	5,2 4,4	
2. strateegilise eesmärgi „Eesti keele uurimine on rahvusvaheliselt kõrgel tasemel ning keeletaristu on innovaatiline, avatud ja mitmekesine, eestikeelset oskussõnavara arendatakse koordineeritult“ mõõdikud			
Rahvusvahelise levikuga Eesti keeleteaduse publikatsioonide hulk ja viidatavus***	150 (2021)	<i>Ei arvutatud</i>	
Mitmekeelsete terminibaaside hulk****	70 (2020)	139	
Eesti keele keeletehnoloogiline tugi	Osaline (2020)	Osaline	
3. strateegilise eesmärgi „Kõik Eesti elanikud valdavad eesti keelt ja väärtustavad teiste keelte oskust“ mõõdikud			
Eesti keele kui teise keele õppekorralduse keskkond täiskasvanud õppijale	Puudub (2020)	Puudub	
Eesti elanike enesehinnanguline võorkeeleoskus	<i>Algtase puudub, esmakordselt mõõdeti 2024. a. Sihttasemed täpsustatakse.</i>	56%	

* Muu ema- või kodukeelega inimeste enesehinnangulise eesti keele oskuse kohta kogutakse infot Statistikaameti korraldatava Eesti tööjõu-uuringuga.

Mõõdik sisaldub riigi pikaajalises strateegias „Eesti 2035“.

** Allikas: Eesti keele maine uuring. 2024. aastal toimus uuring esimest korda.

*** Mõõdetakse rahvusvahelistes eelretsenseeritavates väljaannetes (v.a teeside kogumikud) avaldatud publikatsioonide (ETISE klassifikatsiooni 1.1, 1.2, 3.1, 2.1) hulka ja viidatavust. 2024. aastal mõõdeti publikatsioonide hulka ning andmed on 2024. aasta oktoobri seisuga.

**** Mõõdetakse, kui paljude erialade oskussõnavara arendatakse keskselt koordineeritavas terminihalduskeskkonnas Ekilex.

HTM hindab tulemusvaldkonna ja arengukava eesmärkide poole liikumist **üldeesmärgi ja strateegiliste eesmärkide mõõdikute järgi** (vt tabel 1).

Arengukava üldesmärgi mõõdik (ühtlasi „Eesti 2035“ mõõdik) näitab, et 2024. aastal oli eesti keelt kasutavate inimeste osakaal 91,5%. Paaril eelneval aastal on eesti keelt kasutatavate inimeste osakaal vähehaaval tõusnud, kuid tõus peatus 2024. a.

2024. aasta seisuga oli riigi keskselt arendatavas Ekilexi terminihalduskeskkonnas 139 terminibaasi. Aastaga lisandus terminoloogiaprogrammi koostajate kaudu 14 uut terminibaasi, samuti imporditi mitu terminibaasi. Nende hulgas on pikalt muul platvormil paiknenud EKI terminibaas Esterm, aga ka näiteks haridussõnastik, huviharidussõnastik, ususõnastik ja merendussõnastik. Asjaolud, et 2024. aastal oli senisest enim terminibaaside koostajaid ning et aasta-aastalt on aktiveerunud üha rohkemate valdkondade terminikomisjonid, osutavad sellele, et valdkondliku terminitöö ning eestikeelse terminivara kinnistamise ja ühtlustamise järele on endiselt suur vajadus.

2024. aasta lõpus viidi läbi küsitlus eesti keele maine teemal, et selgitada välja Eesti inimeste keelehoiakud (nt kodukandi keele kasutamine, keelevead, eestikeelne kõrgharidus) ja keelekasutusvaldkondade (nt internetist teabe otsimine, teeninduskeel) eelistused. Kokku oli uuringus 13 väidet, mida tuli hinnata 7 palli skaalal. Eesti keele maine indikaatori tulemused arvutati väidete keskmiste tulemuste põhjal. Seega mida kõrgem arv, seda tugevam on eesti keele maine, sealjuures on indikaatori maksimaalne väärtus 7. Aastal 2024 oli eesti keele maine eesti keelt emakeelena kõnelevate inimeste seas 5,2, mis näitab, et eesti keelel on hea ja tugev maine. Muu emakeelega inimeste seas oli eesti keele maine 4,4. Edaspidi on eesmärk eesti keelt emakeelena kõnelejate seas keele mainet vähemalt samal tasemel hoida ning muu emakeelega inimeste seas tõsta, et vähendada erinevust kahe rühma vahel.

„Eesti 2035“ strateegiliste sihtide suunas liikumine

Keelevaldkonna elluviidud tegevused
toetavad järgmiste „Eesti 2035“
strateegiliste sihtide täitmist.

„Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ – hea keeleoskus on harituse märk ja võimaldab inimestel ühiskonnas tõhusalt tegutseda. Mitu keeleprogrammi tegevust on suunatud sellele, et Eesti elanike keeleoskus võimaldaks neil täielikult osaleda haridus-, töö- ja ühiskonnaelus. 2024. aastal algas eestikeelsele õppele üleminek, mida toetab mitu keeleprogrammi tegevust.

„Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ – oluline on eesti keelest erineva emakeelega inimeste keeleline lõimumine (sh eestikeelsele õppele ülemineku abil), mis loob kõigile elanikele võrdsed võimalused osalemaks majandus- ja kultuurielus. Mitmekeelsus ja võõrkeelte valdamine suurendavad ühiskonna avatust ja võimekust teha rahvusvahelist koostööd. Jätkati täiskasvanute eesti keele kui teise keele õppe valdkonna edendamist eesmärgiga suurendada elanikkonna riigikeele oskust.

„Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“ – Eestis valitsev eestikeelne teabaruum soosib eestlaste naasmist kodumaale, samuti arvestatakse keeleliste erivajadustega inimeste ja nende hakkamasaamisega.

„Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“ – keeleprogrammi raames tehakse tööd keeletehnoloogia, nüüdisaegse terminoloogia jm alal. Keeleoskuse ja keeletaristu arendamine hoiavad eesti keelt ja kultuuri.

2024. aasta olulisemad edusammud tulemusvaldkonnas

2024. aastal koostati keeleseaduse väljatöötamiskavatsus ning sellele saadud tagasiside põhjal keeleseaduse eelnõu. Eelnõus tehakse mitu ettepanekut eesti keele staatuse, kasutuse ja oskuse tugevdamiseks avalikus ruumis ja ühiskonnas laiemalt.

Viidi ellu mitu olulist tegevust eesti keele maine ja staatuse kindlustamiseks: koostöös Eesti keelenõukoguga korraldati seminarid, arutlemaks Eesti keelekorralduse ja eesti keele emakeelena õpetamise üle, samuti uuendati Eesti õigekeelsussõnaraamatu (ÕS) tegevuskava.

Eesti Keele Instituudi (EKI) juures alustati haridustöötajate eesti keele õppe pakkumist programmi „Keelesamm“ raames. Haridustöötajatele pakutakse õpet B1-, B2- ja C1-tasemel, samuti pakutakse keeleõpet toetavaid tegevusi (nt keelelähetus) ning toetatakse haridustöötajaid eesti keele tasemeeksamik valmistumisel. Haridustöötajate keeleõppe tulemuslikkus on eduka eestikeelsele õppele ülemineku üks põhieeldus.

Mitmekeelsuse edendamisel kandis 2024. aastal vilja B-võõrkeelte õppe laiendamise reform. Koolid on B-võõrkeelte õpet tugevalt laiendanud ja mitu võõrkeelt on õppijaid juurde saanud (eelkõige saksa, hispaania ja soome keel). 2024. aastal valmis reformi rakendumise esimese aasta [analüüs](#).

Tulemusvaldkonna olulisemad kitsaskohad

Keeletehnoloogia arendamiseks vajalik õigusruum: eestikeelse keeletehnoloogia arendamiseks on vaja hulgaliselt keeleandmestikke. Praegune õigusruum võimaldab koguda tekstiandmeid ja keelekorpuseid teadus- ja arendustöö tegemiseks, kuid piirab tulemuste edasist kasutamist. Koostöös Justiits- ja Digiministeeriumi ning EKI-ga on kavas töötada vajaduse korral välja õigusaktide muudatused ning luua ja rakendada keeletehnoloogia juhtimismudel.

Täiskasvanute eesti keele õppe valdkonna korrastamine: vastutuse täpsustamine ministeeriumide vahel, sihtrühmade prioriseerimine ja õppe pakkumise korrastamine riigieelarve piiranguid arvestades. Süsteemi laiema korrastamise ootel on eri arendustööd, sh täiskasvanute eesti keele õppe võimalusi ja õpet puudutavaid andmeid koondava infosüsteemi loomine.

Järelevalve tõhustamine, et tagada keeleseadusega kehtestatud nõuete täitmine: keeleseaduse väljatöötamiskavatsuse analüüs osutas, et mitme huvirühma hinnangul pole järelevalve piisavalt tõhus. Sunnimeetmeid tuleb tõhustada ja nende rakendamist intensiivistada.

2. Keeleprogrammi eesmärkide saavutamine

Keeleprogrammi 2024–2027 eesmärk:
eesti keel on arenenud kultuur- ja suhtluskeel ning Eestis väärtustatakse mitmekeelsust.

Programmi on koondatud eesti keele mainet ja staatust tugevdavad tegevused, mis loovad soodsad hoiakud eesti keele arendamiseks ja kaitsmiseks. Samuti tagatakse ajakohane keeletaristu ja keele tehnoloogia, et eesti keelt saaks kasutada igas elu- ja teadusvaldkonnas. Programmiga arendatakse eesti keele kui emakeele ja teise keele õpet ning laiendatakse eesti keele õppimise võimalusi, samuti toetatakse mitmekeelsuse arengut.

Programmi eesmärkide saavutamine, olulisemad edusammud ja kitsaskohad kattuvad tulemusvaldkonna omadega (vt eespool).

Tabel 2. Keeleprogrammi ülevaade

Programmi nimi	Keeleprogramm 2024–2027
Programmi eesmärk	Eesti keel on arenenud kultuur- ja suhtluskeel ning Eestis väärtustatakse mitmekeelsust.
Strateegia „Eesti 2035“ siht (alasihi täpsusega)	Strateegiline üldsiht: „Demokraatlik ja turvaline riik, kus austatakse õigus- ja sotsiaalse riigi põhimõtteid ning kus säilib ja areneb eesti rahvus, keel ja kultuur“ Siht: „Eestis elavad arukad, terved ja tervist hoidvad inimesed“
Programmi periood	2024–2027
Peavastutaja (ministeerium)	Haridus- ja Teadusministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Keeleamet, Eesti Keele Instituut

2.1. Eesmärkide saavutamise ülevaade tegevuste lõikes

Tabel 3. Meetme „Keelevaldkonna arendamine“ mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik	2021	2022	2023	2024	2024	2025
					Sihttase	
16–65-aastaste Eesti elanike funktsionaalne lugemisoskus eesti keeles <i>Allikas: PIAAC uuring</i>	-	-	61%	-	_*	_*
Eesti keelt kasutavate inimeste osakaal rahvastikust <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	91,0	91,2	91,7	91,5	91	91
Eesti elanike enesehinnanguline võõrkeeleoskus <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	-	-	-	56%	_***	_***

* Ei seata iga-aastaseid sihte, kuna uuring toimub 10-aastase intervalliga.

** Sihttasemeid pole seatud, esimene mõõtmise toimus 2024. aastal

Tegevus 1.1.

Eesti keele maine ja staatuse tugevdamine

Tegevus hõlmab eesti keele mainet ja staatust tugevdavaid tegevusi, millega kujundatakse keelekasutajate hoiakuid ning juhitakse eesti keele õiguslikku staatust ja ühiskondlikku levikut. Toetatakse eesti keele, eesti keele piirkondlike keelekujude õppimist, õpetamist ja uurimist populariseerivaid ja väärtustavaid tegevusi ning keelepoliitikaalast rahvusvahelist koostööd.

Tabel 4. Eesti keele maine ja staatuse tugevdamise tegevuse mõõdikud

Mõõdik	2021	2022	2023	2024	2024	2025
					Sihttase	
Keelevaldkonna teavitus-, populariseerimis- ja tunnustusüritused* <i>Allikas: HTM</i>	50	50	50	50	50	50
Eesti keele maine ühiskonnas						
 eesti emakeelega inimeste hulgas	-	-	-	5,2	-	-
 eesti keelest erineva emakeelega inimeste hulgas				4,4		
<i>Allikas: Eesti keele maine uuring</i>						

* Alates 2026–2029 programmist jääb see mõõdik välja. Mõõtmist jätkatakse programmiväliselt.

Maine ja staatuse tegevust mõõdetakse programmi kaudu ellu kutsutud ja läbi viidud keeleürituste ning Eesti elanike keelehoiakute kaudu. **2024. aastal toimusid kõik planeeritud keeleüritused**, mis olid piisavalt mitmekesised, et tõsta inimeste keeleteadlikkust, populariseerida keeleteadust, keeletehnoloogiat ja keeleõpet ning tunnustada keeleuurijaid, keeleõpetajaid, eestikeelsete kõrgkooliõpikute autoreid, piirkondlike keelte ehk murrete ning soome-ugri keelte ja kultuuride eestkõnelejaid, vabatahtlikke algatusi jm. Keelevaldkonna teemad olid meedias pidevalt kajastatud. Läbi viidi eesti keele maine uuring, et selgitada välja Eesti inimeste keelehoiakud ja keelekasutusvaldkondade eelistused.

Selleks, et tugevdada eesti keele mainet ja staatust, viidi ellu järgmised olulised tegevused.

Viidi ellu eesti keele mainetegevusi, mis tõstavad elanike huvi eesti keele õppimise, kasutamise või uurimise vastu. Korraldati keeleüritusi õpilastele ja õpetajatele: 2024. aastal peeti koolides 96 eesti keele teemalist külalistundi, millest võttis osa ligikaudu 3000 õpilast. Lisaks viidi läbi Sõnaveebi ja ÕSi tutvustavaid üritusi eri sihtrühmadele. Jätkusid ametnikele ja haridustöötajatele suunatud keelekoolitused, viidi läbi keeleõpetajate teabepäev, keeleteoimetamise seminarid, jätkus noorlingvistide klubi, viidi läbi emakeeleolümpiaad, kirjandusvõistlus, Vikipeedia keeleteoimetamistalgud jm. Korraldati eesti keele ja kirjanduse õpetajate sügiskonverents (nii kohapeal kui ka veebis), kus osales ligi 120 õpetajat. Korraldati keeleüritusi üldsusele, selgitati välja aasta parimad keeleteod ja anti välja riigi F. J. Wiedemanni keelepreemia. Tulemus: selge ja kõnekas sõnum eesti keele kasutamise, õpetamise ja uurimise kohta on avalikus ruumis nähtav.

Osaleti rahvusvahelises keelepoliitikaalases koostöös: jätkus töö CLARIN ERIC-us, mis pakub rahvusvahelisel tasandil nõuandeid ja tehnilist tuge digitaalsete keeleressursside haldamisel ja arendamisel. Keeleõppevaldkonnas tehakse koostööd Euroopa Nõukogu Euroopa Nüüdiskeelte Keskusega (ECML).

Teostati järelevalvet keeleseaduse täitmise üle. Keeleamet jälgis keeleseaduse täitmist kõikides olulistes keeleseadusega hõlmatud valdkondades (avaliku ja erasektori töötajate keelekasutus, ametlik keelekasutus vastavalt eesti kirjakeele normile jm). Selle tulemusena on laiendatud ja tõhustatud asutuste ja isikute nõustamist, on parandatud inimeste teadlikkust keeleõigustest ning tagatud nende õiguste rakendamine. Samas pole sunnimeetmed ja järelevalvetegevused piisavalt tõhusad, sest 2023. aastal täitis ettekirjutuse vaid 7% järelkontrolli võetud inimestest. Järelevalve tõhusust analüüsiti ka keeleseaduse väljatöötamiskavatsuse ettevalmistamisel.

Ajakohastati eesti keele oskuse nõudeid, sh ajakohastati haridustöötajate keeleoskuse nõudeid eestikeelsele õppele ülemineku toetamiseks.

Tagati eesti keele keelekorraldus ja keelehoole. Soovijatele anti keele- ja termininõu ning arendati keeleportaali Sõnaveeb, et igaüks leiaks keeleinfot võimalikult kiiresti ja mugavalt. Korraldati seminare ja koolitusi ametiasutustele ja üldhariduskoolidele. EKI annab pidevalt keele- ja termininõu ning koolitab ja toetab terminikomisjone. 2024. aastal korraldati varasemast enam terminibaaside koostajaid toetavaid üritusi, sh mitmel korral terminitöö põhimõtteid ning tööriista Ekilex tutvustavaid töötube ja koolitusi ning terve teise poolaasta vältel kaks korda kuus konsultatsioonitunde terminibaaside koostajatele. Samuti värskendatakse ja korrastatakse keelehooldeallikaid. Jätkub avalik arutelu kirjakeele normi ja keelekorralduse üle. Korraldatud on arvukaid üritusi keelekorralduse teemal, sh keelenõukogu vastavasisuline seminar.

2023. aastal algatasid seto ja võru kogukonnad taas arutelu, et nende murdekeeli võiks iseseisvate keeltena tunnustada. Ka Eesti keelenõukogu märkis, et seto ja võru keelte elujõulisuse tagamiseks on vaja tagada neile tugevam õiguslik staatus. HTMi palvel valmis 2024. aasta alguses keeleteadlaste hinnang, milliseid keeli võiks pidada murdekeelteks. Keeleteadlaste hinnangul on keele tunnustamine eelkõige poliitiline valik, kuid keeleteaduslikust seisukohast võiks kaaluda lõunaeesti keele eraldi nimetamist keeleseaduses, et toetada lõunaeesti keele nelja murde (võru, seto, tartu ja mulgi) säilimist.

Tegevus 1.2.

Keeletaristu ja keeletehnoloogia arendamine

Tegevus hõlmab keeleressursside loomist, keeletehnoloogia arendamist ja keeletehnoloogia vahendite kasutuselevõttu, keeleteaduse arendamist, sõnastike, oskussõnastike, terminibaaside, kõne- ja tekstikorpuste koostamist. Luuakse võimalused, et töötada välja keeletehnoloogilise toega rakendusi erivajadustega inimeste jaoks.

Eesti keelt käsitlevate keeleressursside (tekstikorpuste ja sõnastike) variatiivsus on säilinud, suurem osa neist täieneb pidevalt (nt terminikogud ja veebitekstide sõelumisel saadud sõnakogud). Keeleressursside olemasolu ja kättesaadavus on äärmiselt oluline nii eesti keeletehnoloogia arendamisel, keeleteaduslikus töös kui ka keeleõppevahendite loomiseks.

Tabel 5. Keeletaristu ja keeletehnoloogia arendamise tegevuse mõõdikud

Mõõdik	2021	2022	2023	2024	2024	2025
					Sihttase	
Keeleressursside variatiivsus Korpused Sõnavararessursid Allikas: Eesti Keele Instituut	115 85	120 88	160 120	184 128	130 100	135 105
Rahvusvahelise levikuga Eesti keeleteaduse publikatsioonide hulk ja viidatavus Allikas: HTM	150	157	Ei mõõdetud	Ei mõõdetud	167	172
Mitmekeelsete terminibaaside hulk Allikas: HTM	70 (2020)	100	115	139	100	100
Eesti keele keeletehnoloogiline tugi Allikas: HTM	-	Osaline	Osaline	Osaline	-	-

Terminikomisjonide aktiivsus tõusis 2024. aastal märkimisväärselt (45-lt 2023. aastal 59-le 2024. aastal). Terminoloogiaprogrammist toetatud komisjonid lisasid 2024. aastal Sõnaveebi terminibaasidesse üle 6000 mõistekirje. Samuti oli 2024. aastal terminitöö toetuse taotlejate seas viimaste aastate arvestuses kõige enam selliseid komisjone, kes alles alustasid terminibaasi koostamist – 15. See osutab, et Sõnaveebis täieneb nii seal varem olnud valdkondade oskussõnavara kui lisandub ka uute erialade terminoloogiat. Huvi ja aktiivsuse kasvu võib selgitada muu hulgas sellega, et töökeskkond Ekilex on kõigile komisjonidele tasuta kättesaadav ning info tööriista ja programmi kohta levib hästi.

Selleks, et tagada keelekasutajatele ajakohased vahendid keele kasutamiseks, õpetamiseks ja uurimiseks, viidi ellu järgmised olulised tegevused.

Loodi suurte keelemudelite võrgustik. 2024. aasta alguses kutsus EKI kokku suurte keelemudelite võrgustiku – inimesed erinevatest asutustest, kes tegelevad ja puutuvad kokku suurte keelemudelitega, tahavad sel teemal mõtteid ja kogemusi jagada ning üheskoos valdkonda eesti keele ja kultuuri kontekstis edasi viia. Võrgustikul on regulaarsed kohtumised ning aasta jooksul välja kujunenud ühised töösuunad. Võrgustik võimaldab kiirelt infot vahetada ning nii valdkonna arengutele kui ka ühiskonnas esile kerkinud teemadele reageerida.

Tõlkevärava platvorm läks aktiivsesse kasutusse. Õigusaktide jm avaliku sektori dokumentide tõlkimisel võeti kasutusele tõlkeprojektide halduskeskkond ja tõlkimise platvorm Tõlkevärv. Jätkub Tõlkevärava arendustöö tehisintellekti ja suurte keelemudelite lõimimiseks tõlkeprotsessi.

Alguse sai riiklikult rahastatud suure keelemudeli arendus. Riikliku keeletehnoloogia programmi rahastusel käivitati Eestis esmakordselt suure keelemudeli projekt „Eesti keele toetus suurtes generatiivsetes vabavaralistes keelemudelites“, mille eesmärk on lisada eesti keele tugi vabavaralistele mudelitele. Seni on eesti keele tugi olnud peamiselt tasulistest ja suletud süsteemides, kuid projekt uurib võimalusi, kuidas ka vabavaralised mudelid saaksid eesti keelt mõista ja kasutada. Kasutatakse erinevaid treeningmeetodeid ja peenhäälestust eestikeelsetel andmetel. See on oluline samm eesti keele iseseisvuse tagamiseks keeletehnoloogias ja püsijäämiseks digiajastul.

Keeleandmete Teadustaristu (KeTa) lisati Eesti teadustaristu teekaardile.

EKI on võtnud üle juhtrolli senises Eesti Keeleressursside Keskuses, uue nimega Keeleandmete Teadustaristus (KeTa). KeTa on keeleandmeid kasutav teadus- ja arendustegevust toetav teadustaristu, mis pakub teenuseid eesti keele andmete kogumiseks, säilitamiseks ning kättesaadavaks tegemiseks ja taaskasutamiseks nii andmekogumitena kui ka erinevate digitööriistade abil. KeTal on kandev roll koondada kvaliteetset keeleandmestikku suurte keelemudelite asendamiseks ja hindamiseks. 2024. aastal nimetas ETAG KeTa järgmiseks viieks aastaks teadustaristu teekaardile. Teekaardile saamine avab olulised ja varasemast suuremad rahastusmeetmed keeleandmete taristu arendamiseks.

Koostati Eesti Keele Instituudi eesti viipekeele valdkonna arendamise tegevuskava aastateks 2025–2027.

Eesmärk on propageerida eesti viipekeele kasutamist, suurendada teadlikkust sellest ja selle kasutajaskonna vajadustest, uurida ja arendada eesti viipekeelt ning sellega seotud keeletehnoloogiaid. 2024. aastal käivitas EKI koostöös Riigikantseleiga projekti „Eesti viipekeelne tõlkerobot“, mille jaoks on ette nähtud 1 miljon eurot. Lisaks valmis 2024. aastal EKIs viipekeele stuudio, mis võimaldab kvaliteetsete viipekeelsete materjalide salvestamist ja analüüsi. See on osa laiemast püüdlusest luua esimene eesti viipekeele korpus, mis on oluline samm eesti viipekeele uurimiseks ja õppematerjalide arendamiseks.

Keeletehnoloogia keeleõppevaldkonnas koguti ja koondati uusi õppijakeelematerjale.

Koondati nii tasemetööde kui ka riigi- ja tasameeksamite materjale, mille alusel valmistati ette õppijakeele uurimiseks sobivad andmestikud (pseudonüümitud, grammatiliselt märgendatud koos käsitsi lisatud veamärgendusinfoga). Materjale anti kasutusse nii õppijakeele uurimiseks kui ka seda puudutavaks keeletehnoloogiliseks arendustööks. Materjale kasutatakse õppijakeelele tasemeti omaste konstruktsioonide uurimisel, eesti keele grammatikakorrektori arendamisel ning kasutati MultiGEC projektis mitme keele õppijakeelele (sh eesti) rakendatavate grammatikakorrektoore arendamisel.

Koostöö Kaitseväge Akadeemiaga.

Koostöös Kaitseväge Akadeemiaga käivitus teadus- ja arendusprojekt „Tehisintellekti rakendamine riigikaitseterminoloogia valdkonnas“, mille käigus valmis 2024. aasta lõpus esimene terminitööd toetava tehisintellektil baseeruva tööriista prototüüp.

Loodi ja arendati avatud ja mugavalt kasutatavaid sõnastikke, sh oskussõnastikke, andmebaase ja keelekorpusi. Lisaks arendati eesti viipekeelt, sh erialaviipeid, ja katsetati viibete automatiseerimist. Selle tulemusena on keeleportaali Sõnaveeb koondatud info paljudest sõnakogudest ja andmebaasidest ning keeleinfo on kasutajatele leitav peamiselt ühe kanali kaudu. Sõnaveeb sisaldab mahukat ja pidevalt täienevat EKI ühendsõnastikku ja üle 130 oskussõnastiku.

Arendati eesti terminivara ja teaduskeelt. Koordineeriti eesti terminitööd ja tagati eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomine, et oskussõnavara oleks pidevalt arendatud ja ajakohane. Korraldati terminitööd toetavaid ja populariseerivaid seminare, infopäevi ja konsultatsioonitunde, arendati terminihalduskeskkonda Ekilex. Kaasati uusi terminikomisjone, kes oma valdkonna termineid loovad ja levitavad. Viidi läbi avatud taotlusvoorud terminitöö arendamiseks ja eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamiseks. Taotlusvoorude tulemusel arendatakse aktiivselt vähemalt 57 erialast terminibaasi ning toimus 19 terminoloogiateemalist sündmust, mis soodustasid eestikeelsete terminite levikut ja suurendasid teadlikkust terminitööst. Eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamise toetusmeetme toel ilmus 2024. aastal kuus kõrgkooliõpikut ning algatati kuus uut õpikuprojekti.

Jätkati hõimurahvaste keelte ja kultuuride arengu toetamist. Hõimurahvaste programmi kaudu toetati soome-ugri keelte ja kultuuride kestmiseks ja/või hoidmiseks ette võetud tegevusi. Soodustati rahvusvahelist koostööd nii hõimurahvaste esindajatega kui ka selle valdkonna uurijate ja kultuuriedendajatega. Seoses Venemaa täiemahulise sõjaga Ukrainas on koostöösuhted Venemaa Föderatsiooniga jätkuvalt katkestatud ning see mõjutab ka hõimurahvaste programmi. 2024. aastal toetati 15 kultuuri- ja haridusprojekti, sh ingerisoomlaste, maride, vepslaste, udmurtide ja mordvalaste tegevusi oma kultuuri ja keele hoidmisel ja levitamisel. Teadus- ja arendusprojektide voorst toetati nelja projekti. Auhindadega tunnustati inimesi, kelle tegevus on andnud hoogu hõimuliikumisele ja aidanud kaasa hõimurahvaste keelte ja kultuuride järjepidevale uurimisele, arendamisele ja populariseerimisele. Programmist toetatakse hõimurahvaste keelte ja kultuuride uurimist ja keeletaristu arendamist.

Tegevus 1.3. Eesti keele õppe toetamine ja oskuse hindamine, mitmekeelsuse toetamine

Tegevus hõlmab eesti keele kui emakeele ja eesti keele kui teise või võõrkeele ning võõrkeelte õpet toetavaid tegevusi, sh täiskasvanute eesti keele kui riigikeele õpet ja eesti keele õpet välismaal. Toetatakse keeleõpetajate professionaalset arengut ja koostööd, arendatakse keeleõppematerjale ja keeleoskuse hindamise vahendeid, kujundatakse mitmekeelsust toetavaid hoiakuid.

Gümnaasiumihariduse omandanud noorte eesti keele riigieksami keskmine tulemus oli 2024. aastal 2023. aastaga võrreldes kõrgem (60,2% vs 58% vastavalt). See tulemus on võrreldav eelmiste aastate omadega, kuid jääb mõneti alla sihttasemele (64%). Tulemus osutab vajadusele edendada eesti keele õpetuse metoodikaid ja täiendada õpetajate professionaalseid oskusi.

Eesti keele tasemeeksami edukalt sooritanute osakaal on 2023. ja 2024. aasta võrdluses jäänud suuresti samaks, olles jätkuvalt madalam kui eelmistel aastatel. Sihttasemele ei ole õnnestunud läheneda. Languse taga on eri tegurid, mis 2023. ja 2024. aastal suuresti kattusid. A2taseme eksam on populaarne, sest see tase on osale sihtrühmadest vajalik riigis viibimiseks. Kõrgematel tasemetel (B2 ja C1) on eksamil osalenud palju haridustöötajaid, kellel on eestikeelsele õppele üleminekuga seoses vaja tõendada vastava taseme keeleoskust. Tasemeeksamil osalemiste arv tervikuna on väga palju suurenenud. 2024. aastal osales nelja taseme eksamil kokku rekordarv inimesi – 10 540 (2023. aastal 8088 ja 2022. aastal 5208). Mida suurem on väliste tegurite (riigis viibimine, töötamise jätkamine) surve, seda enam tuleb ette, et eksamil tullaakse vajadusest saada konkreetse taseme tunnistus, mitte seetõttu, et keeleoskus on eksamil edukaks sooritamiseks piisaval tasemel.

Võõrkeele riigieksamil saavutas vähemalt B2-keeleoskustaseme 76,4% eksamil käinutest, seega on sihttase ka 2024. aastal saavutatud ja tugevalt ületatud. Valdav enamik võõrkeele riigieksami tegijatest valib inglise keele, kusjuures suur arv gümnasiste kasutab inglise keele oskuse tõendamiseks rahvusvahelist keeleeksamit (enamasti riigi poolt tasuta võimaldatavat eksamit *Cambridge Assessment English C1 Advanced*, millel osales 2023/2024. õppeaastal 4758 õpilast). Noorte huvi inglise keelt õppida ja kasutada aitab kaasa sellele, et võõrkeele riigieksami tulemused on oodatust kõrgemad. Õpilased saavad võõrkeele riigieksami asendusena esitada ka teiste keelte rahvusvaheliste eksamite tunnistusi, sh prantsuse, saksa ja soome keele tunnistusi, kuid seda võimalust kasutatakse pigem vähe.

Tabel 6. Eesti keele õppe toetamise ja oskuste hindamise ning mitmekeelsuse toetamise tegevuse mõõdikud

Mõõdik	2021	2022	2023	2024	2024	2025
					Sihttase	
Eesmärk: Kõik Eesti elanikud valdavad eesti keelt ja väärtustavad teiste keelte oskust						
Gümnaasiumihariduse omandanud noorte eesti keele riigieksami keskmine tulemus punktides (maksimaalne 100)* <i>Allikas: EHIS, Eksamite infosüsteem</i>	61,6	62,4	58	60,2	≥64	≥64
Eesti keele tasemeeksami sooritanute osakaal eksamil käinutest (%) <i>Allikas: Haridus- ja Noorteamet</i>	57,6	56,1	51,7	51,9	≥ 60	≥ 60
Väliseestlaste osalus eesti keele õppes (inimeste arv aastas) <i>Allikas: Eesti Keele Instituut</i>	5000	5300	5300	5300	5350	5400
Võõrkeele riigieksamil vähemalt B2-keeleoskustaseme saavutanute osakaal (%)* <i>Allikas: Haridus- ja Noorteamet</i>	-	74,8	77,8	76,4	≥ 64	≥ 66
Eesti keele kui teise keele õppekorralduse keskkond täiskasvanud õppijale <i>Allikas: HTM</i>	-	-	puudub	puudub	-	-

* Alates 2026–2029 programmist jäävad need mõõdikud välja. Mõõtmist jätkatakse programmiväliselt.

Väliseestlaste osaluse mõõdikus on arvestatud nii välismaal HTMi toel keelt õppivaid lapsi kui ka emakeelepäevadel osalevaid inimesi, samuti noortelaagrites osalevaid väliseesti noori. Eesti keele õppes osales 2024. aastal 5300 väliseestlast. Stabiilset tuge saab HTMi rahastamisel umbes 82 õpetuskohta välismaal, sh kolm päevakooli ja kaks lasteaeda. Peamiselt pakutakse eesti keele õpetust mänguringide formaadis. Eesti keele ja kultuuri õpet toetavaid õppematerjale on jagatud ca 35 õpetuskohta välismaal. Alicantes (Hispaania) toimusid 14. emakeelepäevad eesti keele ja kultuuri õpetajatele, kus osales ca 80 õpetajat välismaa õpetuskohtadest. Toimusid keele ja kultuuri õpetamise teemalised veebikoolitused, mille salvestused on tehtud kõigile huvilistele kättesaadavaks. Taas toimus keeleõpetajatele suvekool Eestis, kus osales 60 õpetajat üle maailma (sh Põhja-Ameerikast). 2024. aastal alustati väliseesti õpetajate tunnustamisega. Välja antakse noore õpetaja, elutöö, pikaajalise õppetöö ja aasta projekti tunnustus. Kõige suurema õpilaste arvuga on Üleilmakool, kus 12. tegutsemisaastal õpib 300 õpilast 37 riigist. Õppetegevust pakutakse 32 ainekursusel 1.–9. klassis. Lisandunud on keeleõpe C1-tasemel.

Eesti keele õppe ja mitmekeelsuse toetamiseks viidi 2024. aastal ellu järgmised tegevused.

Jätkati tööd täiskasvanute eesti keele õppe valdkonna e-teenuste arendamiseks. Olulisemate projektidena olid töös **täiskasvanute eesti keele õppe teenuseid koondava elektroonilise keskkonna loomine ja B2-taseme e-õppe kursuse arendamine**. E-keskkonda soovitakse koondada ja ühtlustada täiskasvanutele pakutavad eesti keele õppe teenused, et seeläbi vähendada nende killustatust, parandada teenuste kättesaadavust ja anda poliitikakujundamiseks ülevaade teenuste kasutamisest ja tulemuslikkusest. Keskkonna arendamise foonil on eri ministeeriumide ja asutuste vahel jätkunud arutelud täiskasvanute eesti keele õppe pakkumisest (sihtrühmade jaotus, pakutava õppe mahud ja tingimused).

Eduka eestikeelsele õppele ülemineku üks eeltingimus on **haridustöötajate eesti keele oskus**. 2024. aastal oli haridustöötajatel võimalik endiselt eesti keelt õppida nii Töötukassa kui ka Integratsiooni Sihtasutuse pakutaval kursustel. **Alustasid EKI juures pakutavad eesti keele kursused B1-, B2- ja C1-tasemel**. 2024. aastal osales EKI keelekursustel 538 haridustöötajat. Lisaks pakutakse keelelähetest (osalejaid 20), et eesti keelest erineva emakeelega haridustöötajad saaksid stažeerida eestikeelses töökeskkonnas.

Jätkati eesti keele tasemeeksamite korraldamist A2-, B1-, B2- ja C1-tasemel, kus 2024. aastal osales rekordarv eksaminande (sh korraldati kevadel B2- ja C1-taseme lisaeksamid haridustöötajatele). **Alustati tasemeeksamite digiteerimist**, et tulevikus saaks eksameid läbi viia ning (osaliselt) hinnata ka digitaalselt. Alustati sõeltesti arendamist, mis võimaldaks kasutajatel saada esmase hinnangu oma eesti keele oskusest, et sellest lähtuvalt valida sobiv keeleõppeteenus või eksami tase.

Jätkus **strateegiline partnerlus kultuuriinstituutidega ja Eesti Võõrkeeleõpetajate Liiduga, et toetada võõrkeelte õpet ja edendada mitmekeelsust**. Mh soodustatakse haridusasutustes eri võõrkeelte õpetamist ja võõrkeelte valiku laiendamist, pakkudes selles tuge koolidele ja (alustavatele) võõrkeeleõpetajatele, korraldades ühisüritusi ja koolitusi, nõustades õppematerjali jm osas. Koolide seas läbi viidud küsitluse põhjal valmis [B-võõrkeele õppe laiendamise esmane analüüs](#).

Tunnustati tulemuslikku võõrkeeleeõpet (nt jätkusid CertiLingua programmi tegevused, rahvusvahelised keeleeksamid, välja anti Euroopa keeleõppe tunnuskirjad). Jätkati **koostööd Euroopa Nüüdiskeelte Keskusega**.

Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programmis avati 2024. aasta uus õpetuskoht Kanadas Toronto Ülikoolis. Kokku on lähetatud õppejõududega õpetuskohti 10 ning lisaks on tihe koostöö veel 18 ülikooliga.

Väliseesti emakeeleõpetajate võrgustiku kohtumised on populaarsed. EKI eesvedamisel on ühte võrgustikku koondatud õpetajad Austraaliast Põhja-Ameerikani. Võrgustikus tegutseb 250 õpetajat.

3. Keeleprogrammi eelarve täitmine

Keeleprogrammi 2024. aasta kulude maht oli 13,7 mln eurot, millest piirmääraga ehk Riigikogu limiidiga kinnitatud eelarvevahendite kasutus oli 7,9 mln eurot ning piirmäärata ehk välistoetuste ja asutuste omatulude kasutatud kulude eelarve 1,5 mln eurot.

Programmi lõpliku eelarve piirmääraga kulude jäägiks kujunes 1,9 mln eurot, sh Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudsete kulude jääk 0,2 mln eurot. Jäägi suurst mõjutas 2024. aastal kokkuhoiu ülesandena valitsemisala asutustele rakendatud tegevuskulude kärbe ning samuti avaldus eelarve kokkuhoiuna järgnevale aastatele juba teadaolev kärbe, kuna asutused tegid ettevaatavalt otsuseid, et tulla toime tegevuskulude vähenemisega.

Tabel 7. Keeleprogrammi eelarve täitmise ülevaade (tuhandetes eurodes)

Keeleprogramm		Esiagne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine	%
Meede 1. Keelevaldkonna arendamine		12 326	14 024	9 624	69%
Tegevus 1.1. Eesti keele maine ja staatuse tugevdamine	Kulud	1 022	1 082	1 009	93%
Tegevus 1.2. Keeletaristu ja keeletehnoloogia arendamine	Kulud	5 786	6 553	5 465	83%
	Investeeringud	157	322	170	53%
Tegevus 1.3. Eesti keele õppe toetamine ja oskuse hindamine ning mitmekeelsus	Kulud	4 427	6 052	2 965	49%
	Investeeringud	935	15	15	100%
Keeleprogramm kokku	Kulud	11 235	13 688	9 439	69%
	Investeeringud	1 092	337	185	55%
KOKKU		12 326	14 024	9 624	69%

Eesti keele maine ja staatuse tugevdamiseks planeeritud eelarve jääk on 73 000 eurot, millest 23 000 eurot moodustab kärpeülesandena asutustele algselt kavandatud eelarvest välja suunatud eelarve, 32 000 eurot EKI keeleteavituse tegevuste teadlik kokkuvõtte, et leevendada kärpe mõju 2025. aasta tegevustele, ning 12 000 euro ulatuses Keeleameti majandamiskulude kokkuvõtte. Jääki on 2025. aastal planeeritud kasutada Keeleameti eestikeelsele haridusele ülemineku järelevalve mahtude suurenemisega seotud kulude katteks ning EKI turundus- ja kommunikatsioonitegevuste elluviimiseks eelkõige eestikeelsele haridusele ülemineku kontekstis.

Keeletaristu ja keeletehnoloogia arendamiseks kavandatud programmi otsekulude jääk 0,8 mln eurot sisaldab 0,2 mln euro ulatuses eestikeelsete kõrgkooliõpikute, hõimurahvaste ja terminoloogiaprogrammi taotlusvoorudest rahastatud tegevuste lepingute ettemaksetega võetud kohustusi ning kasutatakse kohustuste katmiseks 2025. aastal. Asutustele kokkuvõtteülesandena rakendatud tegevuskulude kärpe ja teadliku tegevuskulude kokkuvõtte tulemusena tekkinud jääk suunatakse 2025. aastal ühekordseteks arendustegevusteks, milleks kärpe tõttu vahendid puuduvad, paberkanalil ÕS-i väljaandmiseks, infosüsteemide suurenenud majutuskulude katteks.

Eesti keele õppe toetamise ja oskuste hindamise ning mitmekeelsuse lõpliku eelarve piirmääraga kulude jääk on 1 mln eurot, millest 0,2 mln eurot on kohustustega kaetud, sh lepingute ettemaksed haridustöötajatele suunatud eesti keele ja kultuuri täienduskoolituste korraldamiseks ja välisõppekohtade toetuslepingud.

Osaliselt jäi kasutamata eesti keele tasemeeksamite ja kodakondsuseksamite eelarve seoseseksamiteinfosüsteemiarendustepeatamiseganiing kavandatud kodakondsuseksami muutuste mittejärgumise. Uue infosüsteemi loomine ja planeeritud eksami katsetused lükkusid edasi 2025. aastasse. Prognoositud mahus ei suurenenud eesti keele e-õppe kursuste õpetajate teenuse kasutamise maht ja eesti keele tasemeeksamite sooritajate arv.

Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe ja väliseesti kogukondades toimuva eesti keele ja kultuuri õppe toetusmeetmetes kavandatud toetusi kokkuvõtte eesmärgil ei suurendatud.

Detailne info ülekantud riigieelarve vahendite kohta on haridus- ja teadusministri käskkirja „2024. aasta riigieelarve vahendite ülekandmine 2025. aastasse“ seletuskirjas.